

KOLIN MEKALOU

OKTOBARSKI KONJ

Pripovest o Cezaru i Kleopatri

KNJIGA I • Čast i dužnost

Prevela
Žermen Filipović

■ Laguna ■

Naslov originala

Colleen McCullough

THE OCTOBER HORSE

A novel of Caesar and Cleopatra

Copyright © 2002 by Colleen McCullough

Translation Copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

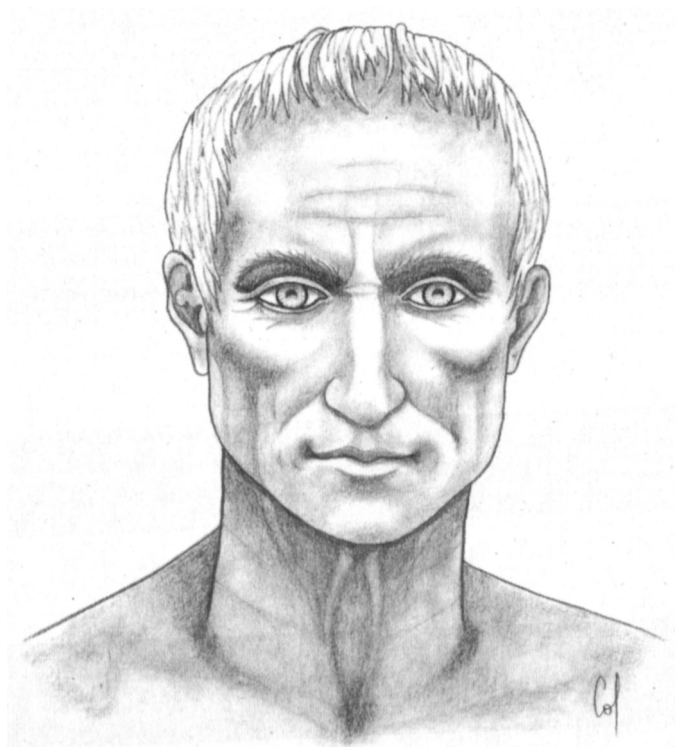

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Ambasadoru Edvardu Dž. Perkinsu, profesoru političkih nauka Katedre *Vilijam Dž. Krou* Univerziteta u Oklahomi, za posvećenost dužnosti i sva neopevana dela, s ljubavlju i divljenjem

GAJ JULIJE CEZAR

Oktobarske ide obeležavale su kraj razdoblja u kojem su se vodili ratni pohodi i tog dana se održavala trka na utrini Marsovog polja, u doba Rimske republike tik ispred Servijevih zidina.

Najbolji ratni konji te godine u parovima su uprezani u dvokolice i terani u vratolomnu trku. Desni konj pobjedničke zaprege postao bi oktobarski konj. Kopljem ga je obredno ubijao *flamen Martialis*, sveštenik Marsa, boga rata. Oktobarskom konju zatim su odsecane glava i genitalije. Polni organi žurno su nošeni kako bi se krvlju iz njih poškropilo sveto ognjište u Regiji, najstarijem rimskom hramu, a zatim bi ih predali vestalskim devicama da ih spale do pepela na svetom Vestinom plamenu; taj pepeo se docnije mešao u kolačiće nuđene o proslavi dana kad je Romul, prvi kralj Rima, osnovao grad. Ukrašena glava konja bacana je dvema suparničkim gomilama ljudi – stanovnicima Subure i stanovnicima *Via Sacra*, da se oko nje bore. Ako bi pobedili žitelji Subure, glavu bi prikucali na *Turris Mamilia*. Ukoliko bi pobjedu odneli stanovnici *Via Sacra*, glavu bi zakucali na spoljašnji zid Regije.

U ovom obredu, toliko drevnom da niko nije pamtio kako je nastao, ono najbolje što je Rim imao prinošeno je kao žrtva dvema silama koje su upravljale gradom – ratu i zemlji. Od njih su poticali moć, napredak, večna slava grada. Smrt oktobarskog konja bila je ujedno i žal za prošlošću i pogled u budućnost.

PRVI DEO

CEZAR U EGIPTU

Od oktobra 48. godine p. n. e.
do juna 47. godine p. n. e.

KLEOPATRA

„Znao sam da sam u pravu – neznatan zemljotres“, rekao je Cezar odlažući svežanj spisa na sto.

Iznenadeni, Calvin i Brut su podigli pogled sa svog posla.

„Kakve veze to ima s cenom ribe?“, upitao je Calvin.

„Znakovi moje božanske prirode, Gneju! Viktorijin se kip okrenuo u onom hramu u Elidi, mačevi i štitovi zazveckali dole u Antiohiji i Ptolemaidi, doboši zabubnjali iz Afroditinog hrama u Pergamu, sećaš se? Iskustvo mi govori da se bogovi ljudima ne mešaju u poslove, a sasvim sigurno nije bilo nužno biti bog pa pobediti Magnusa kod Farsala. Stoga sam se malo raspitao u Grčkoj, na severu provincije Azije i u Siriji oko reke Oronta. Sve ove pojave zbile su se istog dana u istom trenutku – mali zemljotres. Pogledaj i zapise naših sveštenika u Italiji, prepuni su bubnjeva što tutnje iz dubine zemlje i statua koje se ponašaju neobično. Zemljotresi.“

„Sad i nama umanjuješ značaj, Cezare“, rekao je Calvin uz osmeh. „Upravo sam počeo verovati da radim za boga.“ Pogledao je Bruta. „Zar nisi razočaran i ti, Brute?“

Krupne žalosne tamne oči teških kapaka nisu blistale od smeha; zamišljeno su promatrala Kalvina. „Nisam razočaran, a nisam se ni zavaravao, Gneju Kalvine, mada se nisam setio prirodnih uzroka. Smatrao sam da su izveštaji laskanje.“

Cezar se trgnuo. „Laskanje je gore“, rekao je.

Njih trojica su sedeli u udobnoj, mada ne i raskošnoj sobi koju im je etnarh Rodosa dao kao službenu prostoriju, odvojenu od konačišta gde su se odmarali i spavali. Prozor je

gledao na prometnu luku na ovoj važnoj raskrsnici trgovačkih puteva koja je povezivala Egejsko more s Kiprom, Kilikijom i Sirijom; lep i zanimljiv pogled – mnoštvo brodova, tamno plavetnilo mora i visoke planine Likije s one strane tesnaca – ali na to niko nije obraćao pažnju.

Cezar je polomio pečat na sledećem dopisu, pročitao ga za tili čas i progundao. „S Kipra“, rekao je pre no što su njegovi sagovornici uspeli da opet prionu na posao. „Mladi Klaudije kaže da je Pompej Magnus otišao u Egipat.“

„Zakleo bih se da je otišao rođaku Hiru na dvoru parćanskog kralja. Šta će dobiti u Egiptu?“

„Vodu i namirnice. Kreće se puževim korakom, etezijski vetrovi će početi pre nego što napusti Aleksandriju. Pretpostavljam da će se Magnus pridružiti ostalim beguncima u provinciji Africi“, kazao je Cezar pomalo tužno.

„Dakle, nije gotovo“, uzdahnuo je Brut.

Cezar u odgovor prasnu. „Može se završiti onog trenutka kad mi Magnus i njegov senat dođu i kažu mi da se mogu za konzula kandidovati *in absentia*, dragi moj Brute!“

„O, ali to je isuviše razumno za ljude Katonovih osobina“, uzvratilo je Kalvin kad Brut nije uspeo da odgovori. „Dok je Katon živ, od Magnusa i njegovog senata nećeš dobiti nika-kve ustupke.“

„Toga sam svestan.“

Tri *nundinae* ranije Cezar je prešao Helespont i stigao u provinciju Aziju da pregleda njeno egejsko priobalje i utvrdi štetu koju su naneli republikanci dok su izbezumljeno prikupljali brodovlje i novac. Iz hramova su poharali najveća blaga, a u riznice banaka, bogatih moćnika i publikana provalili i sve odneli; guverner Sirije pre nego provincije Azije, Metel

Scipion, zadržao se tu kad je iz Sirije krenuo da se Pompeju pridruži u Tesaliji i nezakonito nametnuo poreze na sve čega se setio – na prozore, stubove, vrata, robove, živalj, žito, stoku, oružje, ratne sprave i prenos vlasništva. Kad nisu uspeli da skupe dovoljno, ustanovio je i naplatio privremene poreze za narednih deset godina, a kad su se meštani pobunili, pogubio ih je.

Mada se u izveštajima koji su dospevali u Rim govorilo više o dokazima Cezarove božanske prirode nego o svemu ovome, Cezarovo putovanje sastojalo se i u utvrđivanju činjenica i u ustanovljavanju novčanih olakšica za provinciju kojoj je onemogućen napredak. Stoga je razgovarao s gradskim i trgovačkim čelnicima, otpustio publikane, ukinuo sve poreze za predstojećih pet godina, naredio da se blaga pronađena u raznoraznim šatorima kod Farsala vrata hramovima iz kojih su uzeta i obećao da će, čim uspostavi valjanu upravu u Rimu, preduzeti podrobnije mere da pomogne siromašnoj provinciji Aziji.

Zato ga, razmišljao je Gnej Domicije Kalvin posmatrajući kako Cezar dalje čita spise sa pretrpanog stola tu u Rodosu, provincija Azija i gleda kao boga. Poslednji čovek koji je razumeo poslovanje i imao posla s Azijom bio je Sula, čije je vrlo pravedno poresko ustrojstvo petnaest godina kasnije ukinuo niko drugi do Pompej Veliki. Možda, razmišljao je Kalvin, čovek treba da bude iz vrlo stare patricijske loze da bi poštovao obaveze koje Rim ima prema svojim provincijama. Mi ostali nismo toliko čvrsto vezani za prošlost, pa živimo u sadašnjosti ne misleći na budućnost.

Veliki čovek delovao je vrlo umorno. O da, bio je dobrog zdravlja i doteran kao i uvek, ali sasvim sigurno iscrpljen. Kako nikad ne bi ni liznuo vino niti se prejedao za trpezom, svaki dan je dočekivao bez nevolja koje takve navike prate,

a na sposobnosti da se iz kratkog dremeža probudi sasvim odmoran moglo mu se pozavideti; nevolja je bila u tome što je imao previše posla i što nije imao dovoljno poverenja u svoje pomoćnike da na njih prenese neke od sopstvenih dužnosti.

Brut je, pomislio je kiselo Kalvin (kome se Brut nije dopadao), upravo jedan od takvih. Vrstan je knjigovođa, a ipak je svu snagu usmerio da zaštiti svoje preduzeće zelenaša i ubirača poreza, *Matinije i Skapcije*. Trebalo bi da se zove *Brut i Brut!* Svako iole značajan u provinciji Aziji duguje *Matiniju i Skapciju* milione, pa i kralj Dejotar od Galacije i kralj Ariobarzan od Kapadokije. Stoga Brut zanoveta, a to ljuti Cezara, koji se gnuša zanovetanja.

„Prosta kamata od deset posto jednostavno *nije* odgovarajuća zarada“, žalio bi se, „pa kako možeš ograničiti kamatnu stopu na taj iznos kad je to toliko štetno za rimske poslovne ljude?“

„Rimski poslovni ljudi koji pozajmljuju po višoj kamatnoj stopi od te jesu podli zelenaši“, odgovorio bi Cezar. „Složena kamata od četrdeset osam posto, Brute, ravna je *zločinu!* Toliko su tvoje ulizice *Matinije i Skapcije* naplaćivali Salaminjanima sa Kipra, a onda ih, kad nisu mogli da plaćaju na vreme, izgladneli do smrti! Ako naše provincije treba da i dalje doprinose dobrobiti Rima, one moraju poslovati valjano.“

„Nisu krivi zajmodavci kad dužnici pristanu na ugovore koji propisuju višu kamatnu stopu od uobičajene“, tvrdio bi Brut s naročitom upornošću koju je čuvao za razgovore o novcu. „Dug je dug i mora se vratiti s kamatom koja je ugovorena. A sad si ti to proglasio nezakonitim!“

„To je oduvek trebalo biti nezakonito. Čuven si po svojim epitomima, Brute. Ko bi drugi čitavog Tukidida sazeo na dve strane? Zar nisi nikad pokušao da Zakone dvanaest tablica

sažmeš na jednu malu stranu? Ako su te *mos maiorum* naveli da se staviš uz svog ujaka Katona, onda bi se morao setiti da Zakoni dvanaest tablica zabranjuju da se na pozajmicu nametne *bilo kakva* kamata.“

„To je bilo pre šeststo godina“, odgovorio bi Brut.

„Ako dužnici pristanu na zelenaške uslove, onda takvi nisu odgovarajući kandidati za pozajmicu, i ti to znaš. Ono na šta se ti, Brute, zapravo žališ jeste to što sam rimskim zajmodavcima zabranio da im dugove silom naplaćuju guvernerovi vojnici i liktori“, uzvratio bi Cezar, razljučen.

Ovakav razgovor ponavljao se barem jednom dnevno.

Brut je, dakako, bio naročita velika neprilika za Cezara, koji ga je uzeo pod svoje okrilje posle Farsala zbog naklonosti prema njegovoj majci Serviliji i zbog griže savesti što je raskinuo Brutove zaruke s Julijom kako bi u zamku uhvatio Pompeja – Brutu je raskid slomio srce i Cezar je to znao veoma dobro. Ali, pomislio je Calvin, Cezar nije imao pojma kakav je čovek Brut kad se na njega sažalio posle Farsala. Ostavio je mladića s kojim je odnos nastavio posle dvanaest godina. Nije znao da je bubuljičavi mladić, sada bubuljičavi tridesetšestogodišnji muškarac, bio kukavica na bojištu, a lav kad je trebalo da brani svoje ogromno bogatstvo. Niko se nije usuđivao da Cezaru kaže ono što su znali svi – da je Brut svoj neokrvavljeni mač bacio kod Farsala, sakrio se u močvare i odjurio u Larisu, gde je prvi od Pompejeve „republikanske“ stranke molio za pomilovanje. Ne, rekao je sebi Calvin, ne dopada mi se ovaj plašljivi Brut i voleo bih da ga ne vidim više nikad. Sebe naziva „republikancem“, kako da ne! To je samo zvučno ime kojim on i svi ostali takozvani republikanci misle da opravdaju građanski rat u koji su gurnuli Rim.

Brut je ustao od svog stola. „Cezare, imam sastanak.“

„Onda idi“, rekao je mirno veliki čovek.

„Znači li to da je poslušni Matinije za nama došao na Rodos?“, upitao je Kalvin čim je Brut otišao.

„Bojim se da znači.“ Bledoplave oči, koje su izazivale nemir zbog onog crnog prstena oko dužice, nabrale su se u uglovima. „Razvedri se, Kalvine! Uskoro ćemo se rešiti Bruta.“

Kalvin je uzvratio osmeh. „Šta nameravaš s njim?“

„Da ga sklonim u guvernerovu palatu u Tarsu, koji je naše sledeće i poslednje odredište. Ne mogu da smislim bolju kaznu za Bruta nego da ga nateram da opet radi za Sestija, koji mu nije oprostio što je ukrao dve kilikijske legije i odveo ih da služe Pompeju Magnusu.“

Čim je Cezar izdao naređenje za pokret, sve se odvijalo hitro. Narednog dana isplovio je sa Rodosa i krenuo u Tars s dve legije u punom sastavu i nekih tri hiljade i dvesta veterana združenih od ostataka njegovih najstarijih legija, najviše od Šeste. Sa njim je pošlo osamsto germanskih konjanika, sa svojim voljenim remskim konjima, i šaćica ubijskih pešaka koji su se s njima borili kao kopljanici.

Uništen „ljubaznošću“ Metela Scipiona, Tars je s mukom gurao pod vođstvom Kvinta Marcija Filipa, mlađeg sina Cezarovog zeta i Katonovog tasta, Lucija Marcija Filipa, epikurejca i čoveka koji se uvek držao po strani. Pohvalivši razumne odluke mladog Filipa, Cezar je žurno ponovo postavio Publija Sestija u kurulsku stolicu guvernera, pa imenovao Bruta za njegovog legata, a mladog Filipa za prokvestora.

„Trideset sedmoj i Trideset osmoj je potreban dopust“, rekao je Kalvinu, „pa ih smesti u dobar logor na visiju iznad Kilikijskih vrata gde će provesti šest *nundinae*, a onda ih pošalji meni u Aleksandriju s ratnim brodovljem. Čekaću

tamo dok ne stignu, a onda idem na zapad da izjurim republikance iz provincije Afrike pre nego što se previše opuste.“

Kalvin, visok, svetlokos i sivook muškarac poznih četrdesetih godina, nije preispitivao ova naređenja. Šta god da je Cezar pozeleo ispostavilo bi se da je ispravno želeti; otkako se pridružio Cezaru godinu dana ranije, video je dovoljno da shvati da je ovo jedini čovek koga bi svi mudri ljudi trebalo da se drže ako žele da napreduju. Nazadnjački političar Calvin, koji je trebalo da se opredeli da služi Pompeju Velikom, opredelio se za Cezara nakon što mu se smučila slepa mržnja ljudi poput Katona i Cicerona. Stoga se obratio Marku Antoniju u Brundiziju i zatražio da ga preveze Cezaru. Dobro znajući da će Cezar pozdraviti odmetništvo konzulara Kalvinovog ugleda, Antonije je smesta pristao.

„Hoćeš li da ostanem u Tarsu dok mi se ne javiš?“, upitao je sada.

„Kako ti odlučiš, Kalvine“, odgovorio je Cezar. „Radije bih te smatrao svojim 'lutajućim konzularom', ako postoji tako nešto. Kao diktator, ovlašćen sam da dodeljujem imperijum, pa ću po podne okupiti trideset liktora kao svedoke da ti se na osnovu *lex curiata* dodeljuje neograničeni imperijum u svim zemljama istočno od Grčke. To će ti dati prednost u odnosu na guvernere u njihovim provincijama i moći ćeš vojsku novačiti svuda.“

„Imaš li kakav predosećaj, Cezare?“, upitao je Calvin mršteći se.

„Nikad nemam predosećaj ako time hoćeš da kažeš da mi nešto natprirodno muči misli. Radije mislim o svojim... hm... predosećajima kao o nečemu ukorenjenom u sitnim događajima koje ne primećujem svesno, ali su ipak tu. Želim samo reći da treba da držiš otvorene oči i uši kako bi primetio

svaku neobičnost. Ako vidiš ili čuješ nešto takvo, nešto nije u redu i imaćeš ovlašćenje da to rešiš u mom odsustvu.“

I narednog dana, a to je bio pretposlednji dan meseca septembra, Gaj Julije Cezar je isplovio iz reke Kidno u Naše more dok je kor duvao na jug i istok, da ne može biti bolje. Njegovih tri hiljade dvesta veterana i osamsto germanskih konjanika bili su stešnjeni u trideset pet lađa za prevoz vojnika; ratne je brodove ostavio da ih poprave.

Dve *nundinae* docnije, baš kad se Calvin, lutajući konzular s neograničenim imperijumom, spremao da krene u Antiohiju i vidi na šta liči Sirija nakon što joj je na mestu guvernera bio Metel Scipion, u Tars je stigao glasnik na zaduvanom konju.

„Kralj Farnak se spustio iz Kimerije sa sto hiljada vojnika i napada Pont kod Amisa“, kazao je čovek kad je došao do daha. „Amis gori, a on je objavio da namerava da povрати zemlje svog oca, od Male Jermenije do Helesponta.“

Kalvin, Sestije, Brut i Kvint Filip sedeli su zaprepašćeni.

„Opet Mitridat Veliki“, rekao je Sestije skrhan.

„Ne verujem“, odvratio je žustro Calvin pribravši se. „Sestije, ti i ja krećemo u pohod. Povešćemo Kvinta Filipa sa sobom, a Marka Bruta ostaviti u Tarsu da upravlja.“ Obratio se Brutu s takvim pretećim izrazom na licu da je Brut ustuknuo. „A što se tiče tebe, Marko Brute, obrati pažnju na moje reči. Nikakvi dugovi se neće naplaćivati u našem odsustvu, je li jasno? Možeš imati propretorski imperijum da upravljaš provincijom, ali ako pošalješ i jednog jedinog liktora da iznudi naplatu od Rimljana ili od meštana, kunem se da ću te obesiti za muda ma kolika da su ti.“

„I“, zarežao je Sestije, koji takođe nikako nije voleo Bruta, „pošto zbog tebe Kilikija nema nijednu obučenu legiju, glavni

ti je zadatak da unovačiš i obučiš vojsku, čuješ li me?“ Zatim se obratio Kalvinu: „A Cezar?“, upita.

„Neprilika. Tražio je i Trideset sedmu i Trideset osmu, ali se ne usuđujem, Sestije. Nisam ni siguran da bi želeo da Anadoliju ostavim bez ijednog iskusnog vojnika. Zato ću mu poslati Trideset sedmu nakon dopusta, a sa nama će na sever poći Trideset osma. Možemo otići po njih na visiju povrh Kilikijskih vrata, a onda nastaviti u Eusebiju Mazaku po kralja Ariobarzana, koji će jednostavno morati da pronađe vojsku ma koliko da je osiromašena Kapadokija. Poslaću glasnika kralju Dejotaru od Galacije i narediti mu da okupi svu raspoloživu vojsku i da nas čeka na reci Halis nizvodno od Eusebije Mazake. Glasnike ću poslati i u Pergam i u Nikomediju. Kvinte Filipe, zovi pisare. *Polazi!*“

Iako je doneo odluku, Kalvin je brinuo zbog Cezara. Ako ga je Cezar posredno upozorio da će do nevolje doći u Anadoliji, onda je iz istog razloga tražio da mu se u Aleksandriju pošalju dve legije u punom sastavu. Ako mu ne stignu obe, to bi mu moglo poremetiti namere da ode u provinciju Afriku čim bude mogao. Stoga je Kalvin napisao pismo u Pergam naslovljeno na ime drugog sina Mitridata Velikog.

Bio je to još jedan Mitridat, koji je stupio u savez s Rimljanima u vreme kad je Pompej raščišćavao Anadoliju posle trideset godina rata koji je Rim vodio protiv njegovog oca. Pompej ga je nagradio dodelivši mu deo plodne zemlje oko Pergama, prestonice provincije Azije. Ovaj Mitridat nije bio kralj, ali unutar granica svoje male satrapije nije odgovarao po rimskom zakonu. Stoga je, kao Pompejev klijent, vezan za Pompeja strogim zakonima koji upravljaju odnosom patrona i klijenta, pomogao Pompeju u ratu protiv Cezara, ali je posle bitke kod Farsala poslao učtivo izvinjenje Cezaru ljubazno moleći za oproštaj i povlasticu da sada, umesto Pompejev,

bude Cezarov klijent. Pismo je zabavilo Cezara, a i dopalo mu se. Odgovorio je podjednako ljubazno i obavestio Mitridata od Pergama da mu je oprosteno i da je od tog trenutka Cezarov klijent – ali da bude spreman kako bi Cezaru, kad mu zatraži, učinio uslugu.

Kalvin je napisao:

Evo ti prilike, Mitridate, da Cezaru učiniš onu uslugu. Nema sumnje da su dosad i tebe, kao i sve nas, uznemirili napad tvog polubrata na Pont i zločini koje je počinio u Amisu. Sramota i uvreda za sve prosvetlene ljude. Rat je nužnost, inače ne bi postojao, ali dužnost je prosvetlenog zapovednika da ukloni građane s puta vojnoj sili i da ih zaštiti od stradanja. To što građani mogu gladovati ili izgubiti domove naprosto je posledica rata, ali je to sasvim drugačije od silovanja žena i ženske dece dok ne umru od toga, i od mučenja i komadanja muškaraca iz pukog hira. Farnak je varvarin.

Farnakov napad za mene predstavlja nevolju, dragi moj Mitridate, ali upravo mi je palo na pamet da u tebi imam sposobnog zamenika u zvaničnom savezu sa Senatom i narodom Rima. Znam da ti naš sporazum zabranjuje da okupiš i vojsku i miliciju, ali pod trenutnim okolnostima, moram te osloboditi te obaveze. Ovlašćen sam da to učinim zahvaljujući tome što mi je diktator zakonski dodelio prokonzulski *imperium maius*.

Neće ti biti poznato da je Cezar Diktator zaplovio ka Egiptu s premalo vojnika nakon što mi je naložio da mu što pre pošaljem još dve legije i ratno brodovlje.

Stoga te ovo pismo ovlašćuje da okupiš vojsku i pošalješ je Cezaru u Aleksandriju. Ne znam gde ćeš

naći vojnike, pošto ću ja pokupiti sve iz Anadolije, ali ostavljam Marka Junija Bruta u Tarsu s naredbom da unovači i obuči ljude, pa bi trebalo da imaš makar jednu legiju kad tvoj zapovednik stigne u Kilikiju. Takođe predlažem da pogledaš u Siriji, naročito u njenim južnim krajevima. Tamo su vrsni ljudi, najbolji plaćenici na svetu. Pokušaj s Jevrejima.

Kad je Mitridat od Pergama primio Kalvinovo pismo, duboko je uzdahnuo s olakšanjem. Sad je prilika da novom vladaru sveta pokaže da mu je odan klijent!

„Lično ću voditi vojsku“, rekao je svojoj ženi Bereniki.

„Je li to mudro? Zašto to ne bi učinio naš sin Arhelaj?“, upitala je.

„Arhelaj može vladati ovde. Oduvek sam zamišljao da sam možda nasledio malo vojne veštine svog oca Velikog, pa bih voleo da zapovedam lično. Osim toga“, dodao je, „živeo sam među Rimljanima i usvojio ponešto od njihovog smisla za ustrojstvo. To je nedostajalo mom ocu Velikom i zato je i doživeo propast.“

O, blaženstva li!, bilo je prvo što je Cezar pomislio kad se naglo udaljio od poslova provincije Azije i Kilikije – i od neizbežne pratnje legata, zvaničnika, moćnika i mesnih etnarha. Jedini čovek s nekakvim činom koga je poveo sa sobom na ovo putovanje u Aleksandriju bio je jedan od njegovih vrednih *primipilus* centuriona iz starih dana u Kosmatoj Galiji – izvesni Publije Rufrije, koga je uzdigao do čina pretorskog legata zbog njegovih zasluga u bici kod Farsala. A Rufrije, ćutljiv čovek, ni u snu ne bi pomislio da naruši vojskovođinu samoću.

Ljudi od dela takođe mogu biti i mislioci, ali razmišljanje se obavlja u pokretu, usred događaja, i Cezar, koji se užasavao lenjosti, koristio je svaki trenutak svakog dana. Kad je putujući prelazio stotine, ponekad i hiljade milja od jedne do druge provincije, sa sobom je vodio barem jednog pisara, i dok se vozio cizijem, s upregnute četiri mazge, nesrećnom čoveku je neprestano govorio u pero. Jedini trenuci kad bi rad ostavljao po strani bili su oni koje je provodio s nekom ženom ili dok je slušao muziku, što mu je bila posebna strast.

A sada, ovog četvrtog dana putovanja od Tarsa do Aleksandrije, uza se nije imao ni pisara niti kakve muzičare; Cezar je bio veoma umoran. Umoran dovoljno da shvati da se ovog puta mora *odmoriti* – misliti o nečemu drugom, a ne o tome gde će izbiti sledeći rat ili nastati neka nova nevolja.

To što je čak i u mislima o sebi razmišljao u trećem licu bilo je navika koju je stekao poslednjih godina, znak ogromne otuđenosti u njegovoj prirodi, pomešane sa strašnim protivljenjem da ponovo proživljava bol. Misliti u prvom licu značilo je prizvati bol u svoj njegovoj žestini, gorčini, neizbrisivosti. Stoga u mislima neka bude Cezar, a ne *ja*. Neka u mislima sve bude prekriveno velom bezlične priče. Ako *ja* nije tu, nije ni bol.

Ono što je trebalo da bude ugodno dodeljivanje povlastica jedne rimske provincije Kosmatoj Galiji zapravo je raspršeno sve većom izvesnošću da Cezaru, koji je toliko učinio za Rim, neće biti dozvoljeno da lovorike ponese u miru. Ono što je Pompeju Velikom čitavog života polazilo za rukom neće biti dopušteno Cezaru zahvaljujući zločinačkoj šaćici senatora koji su sebe nazivali *boni* – „dobri ljudi“ – i zakleli se da Cezaru neće dati ništa, već srušiti i uništiti Cezara,

izbrisati sve njegove zakone sa tablica i poslati ga u večito izgnanstvo. Predvođeni Bibulom, i s onim psom Katonom koji kevé i neprestano u potaji radi ne bi li učvrstio njihovu odlučnost kad se pokolebaju, *boni* su Cezarov život pretvorili u neprekidnu borbu za opstanak.

On je, naravno, razumeo sve razloge za to; ono što nije mogao da shvati bio je način na koji razmišljaju *boni* – činilo mu se, toliko glup da se i nije mogao razumeti. Nije bilo ni svrhe govoriti sebi da oni možda, kad bi samo malo ublažio potrebu da razotkrije njihovu smešnu nesposobnost, ne bi bili toliko odlučni u nameri da ga sruše. Cezar je bio prek i Cezar nije rado trpeo budale.

Bibul. S njim je sve počelo, za Lukulove opsade Mitilene na ostrvu Lezbosu, trideset tri godine ranije. Bibul. Toliko sitan i natopljen zlobom da ga je Cezar golim rukama podigao na vrh visokog ormara, nasmejao mu se i od njega njihovim drugovima stvorio izvor zabave.

Lukul. Lukul, zapovednik u Mitileni. On je natuknuo da je Cezar dobio brodovlje od oronulog starog kralja Bitinije tako što mu se podao – a tu optužbu su *boni* oživali posle mnogo godina i na Forumu je u političkoj borbi koristili da na njega bace ljagu. Drugi muškarci su jeli izmet i skrnavili svoje kćerke, ali Cezar je svoju guzicu prodao kralju Nikomedu za brodovlje. Samo su vreme i razumni saveti njegove majke iscrpeli optužbu za koju nije ni bilo dokaza. Lukul, čiji su poroci bili gnusni. Lukul, prisni prijatelj Lucija Kornelija Sule.

Sula je, dok je bio diktator, oslobodio Cezara onog užasnog sveštenečkog položaja koji mu je kao trinaestogodišnjaku nametnuo Gaj Marije – sveštenečkog položaja što mu je zabranjivao da uzme oružje i da prisustvuje nečijem smrtnom času. Sula ga je oslobodio da napakosti mrtvom

Mariju, a onda je devetnaestogodišnjeg Cezara na mazgi poslao na istok, da služi Lukulu pod Mitilenom. A Cezar se nije dopao Lukulu. Kad je bitka počela, Lukul je Cezara bacio na strele, ali je Cezar odatle izašao s odlikovanjem poznatim pod nazivom *corona civica*, venac od hrastovog lišća. To odličje se dodeljivalo za izuzetnu hrabrost i davalo se toliko retko da je dobitnik imao pravo da potom zauvek venac nosi u svim javnim prilikama, a kad se pojavi, da svi ustanu i pljeskaju mu. Kako je samo Bibul mrzeo što mora ustati i pljeskati Cezaru svaki put kad zaseda Senat! Venac od hrastovog lišća Cezaru je takođe dao pravo da postane član Senata premda je imao svega dvadeset dve godine; ostali su morali čekati da napune trideset tri. Cezar je, međutim, već bio senator; sveštenik Jupitera Najboljeg i Najvećeg bio je po prirodi stvari senator i Cezar je to bio sve dok ga Sula nije razrešio tog položaja. A to je značilo da je od pedeset dve godine života Cezar trideset osam godina proveo kao senator.

Cezar je težio da na svaku političku dužnost dospe u godinama propisanim za patricija i kao prvi po broju osvojenih glasova – bez potkupljivanja. Nije ni mogao da daje mito – *boni* bi se obrušili na njega u tren oka. Ostvario je svoju težnju, što je i bilo obavezno za jednog Julija, neposrednog potomka boginje Venere preko njenog sina Eneje. Da se ne spominje da je jedan Julije i neposredni potomak boga Marsa preko njegovog sina Romula, osnivača Rima. Mars: Arej, Venera: Afrodita.

Iako je od tad prošlo već šest *nundinae*, Cezar se još u mislima mogao vratiti u Efes i posmatrati na agori podignutu statuu sa svojim likom i natpisom: GAJ JULIJE CEZAR, SIN GAJA, VELIKI PONTIFIK, IMPERATOR, DRUGI PUT KONZUL, POTOMAK AREJA I AFRODITE, BOŽJE OVAPLOĆENJE I OPŠTI SPASITELJ ČOVEČANSTVA.

Bilo je, naravno, statua Pompeja Velikog na svakoj agori od Olisipona do Damaska (a sve su srušene kad je izgubio kod Farsala), ali ni na jednoj nije moglo pisati da vodi poreklo od bilo kojeg boga, a kamoli od Areja i Afrodite. O da, na svakoj statui rimskih osvajača stajale su reči poput BOŽJE OVAPLOĆENJE I OPŠTI SPASITELJ ČOVEČANSTVA! Za istočnjački duh, to je uobičajena pohvala. Ali ono što je Cezaru istinski bilo važno jeste *poreklo*, a poreklo je nešto što Pompej, Gal iz Picena, nikad nije mogao imati; njegov jedini značajan predak bio je Pik, detlić. A Cezarova je pak statua govorila o njegovom poreklu da čitav Efes vidi. Da, to jeste bilo važno.

Cezar se jedva sećao oca, uvek odsutnog, na nekoj dužnosti koju je obavljao za Gaja Marija, a onda mrtvog kad se sagnuo da veže uzice na čizmi. Kakav čudan način da se umre, dok se vezuju uzice na čizmama. Stoga je Cezar sa petnaest godina postao *pater familias*. A njegova *mater*, Aurelija iz roda Kotâ, bila je i otac i majka – stroga, spremna da prigovori, nepopustljiva, neprijatna, ali s obiljem razboritih saveta. Za senatorsku lozu, porodica Julijâ bila je krajnje siromašna, jedva s toliko novca da se zadovolje cenzori; Aurelijin miraz sastojao se od jedne insule, stambene zgrade u Suburi, čuvenoj rimskoj četvrti gusto naseljenoj mešavinom raznorodnih stanovnika, gde je porodica živela dok Cezar nije izabran za velikog pontifika, kada se preselio u *Domus Publica*, omanju palatu u vlasništvu države.

Koliko se Aurelija uzrujavala zbog njegove nehajne rasi-pnosti, njegove ravnodušnosti prema ogromnom dugu! I neprilika do kojih ga je doveo nedostatak novca! A onda, kad je osvojio Kosmatu Galiju, postao je bogatiji čak i od Pompeja Velikog, ako ne i bogat kao Brut. Nijedan Rimljanin nije bio bogat kao Brut, jer je kao Servilije Cepion postao naslednik

zlata Toloze. Zato je Brut bio vrlo poželjan par za Juliju dok se Pompej Veliki nije zaljubio u nju. Cezaru je Pompejev politički uticaj bio potrebniji nego novac mladog Bruta, i...

Julija. Sve moje voljene žene umrle su, dve od njih pokušavajući da rode sina. Mila mala Cinila, draga Julija, i jedna i druga tek stupile na prag zrelosti. Nijedna mi nikad nije nanela ni najmanji bol izuzev svojom smrću. Nepravedno, nepravedno! Zatvaram oči i tu su: Cinila, žena moje mladosti; Julija, moja jedina kćerka. Druga Julija, tetka Julija, žena onog strašnog starog čudovišta Gaja Marija. Njen miris me i sad može navesti na suze kad ga osetim na nekoj nepoznatoj ženi. Moje detinjstvo bi bilo bez trunke ljubavi da nije bilo njenih poljubaca i zagrljaja. *Mater*, sjajan vatreni protivnik, nije bila sposobna za zagrljaje i poljupce iz straha da me ne pokvari otvoreno iskazana ljubav. Smatrala je da sam isuviše gord, isuviše svestan svoje pameti, isuviše sklon da se ponašam kraljevski.

Ali sve su otišle, moje voljene žene. Sada sam sâm.

Nije čudo što počinjem da osećam svoje godine.

Na vagi bogova se određivalo koji se od njih više pomučio da stigne do uspeha, Cezar ili Sula. Razlika je nevelika – za dlaku, za nit. Obojica su bila primorana da svoj *dignitas* – svoj lični udeo u državnoj slavi, ugledu i vrednosti – sačuvaju tako što su krenuli na Rim. Obojica su naimenovana za diktatora, jedinu dužnost koja je iznad izbornog postupka i budućeg sudskog progona. Razlika među njima bila je u tome kako su se ponašali kad su naimenovani za diktatora: Sula je uveo proskripcije, punio praznu Riznicu ubijajući bogate senatore

i poslovne ljude iz reda vitezova i oduzimajući im posede; Cezar je više voleo blagost, opraštao je svojim neprijateljima i dozvoljavao gotovo svima njima da zadrže svoj imetak.

Cezara su *boni* primorali da krene na Rim. Svesno, namereno – čak radosno! – radije su Rim gurnuli u građanski rat nego da Cezaru daju jotu onog što su Pompeju Velikom davali dobrovoljno. Poimence, pravo da se kandiduje za konzula a da se pritom ne mora lično pojaviti unutar gradskih zidina. Čovek koji je imao imperijum gubio je isti taj imperijum i protiv njega se mogao pokrenuti sudski postupak onog trenutka kad bi prešao svete granice i ušao u grad. A *boni* su udesili da Cezara osude za izdaju onog časa kad se odrekne imperijuma kako bi se drugi put, sasvim zakonito kandidovao za konzula. Molio je da mu se dozvoli da se kandiduje *in absentia* – sasvim razuman zahtev – ali *boni* su sprečili i taj i sve ostale njegove pokušaje da postigne dogovor. Kad ništa nije uspelo, učinio je isto što i Sula i krenuo na Rim. Ne da bi sačuvao svoju glavu – takva opasnost nikad i nije pretila. Presuda izrečena u sudu prepunom optimatskih ulizica značila bi trajno izgnanstvo, što je sudbina daleko gora od smrti.

Izdaja? Doneti zakone da se rimsko javno zemljište rasporedi pravednije? *Izdaja?* Doneti zakone koji sprečavaju guvernere da pljačkaju svoje provincije? *Izdaja?* Pomeriti granice rimskog sveta do prirodne granice na reci Ren i time sačuvati Italiju i Naše more od Germanâ? *Ti zakoni su bili izdajnički?* Donošenjem tih zakona, čineći sve ovo, Cezar je izdao svoju zemlju?

Za optimates – da, jeste izdao. Zašto? Kako je to moguće? Zato što su u očima optimata takvi zakoni i postupci predstavljali uvredu za *mos maiorum* – način na koji su običaji nalagali da se radi u Rimu. Cezarovi zakoni i postupci izmicali su Rim kakav je bio nekad. Nije važno što su promene bile

za opšte dobro, za bezbednost Rima, za sreću i napredak ne samo svih Rimljana, već i svih rimskih podanika u provincijama – to nisu bili zakoni i postupci u skladu s predačkim običajima, s običajima koji su bili prikladni za maleni grad na putevima soli u središnjoj Italiji pre šeststo godina. Zašto *boni* nisu mogli uvideti da predački običaji više ne koriste jedinoj velikoj sili zapadno od reke Eufrata? Rim je nasledio čitav zapadni svet, a neki od ljudi koji su njime upravljali i dalje su živeli kao u vreme začetaka grada-države.

Za *optimates*, promena je bila neprijatelj, a Cezar – najbrižljiviji sluga tog neprijatelja. Kako je Katon vikao s rostre na Forumu, Cezar je bio čisto zlo u ljudskom obliku. Sve zato što je Cezar bio dovoljno bistrouman i oštrouman da spozna kako će Rim, ukoliko ne nastupi istinska promena, stradati, raspasti se u prah i dronjke pogodne jedino gubavcima.

I tako je na ovom brodu stajao Cezar Diktator, vladar sveta. On, koji nikad nije želeo više od onoga što mu pripada – da bude zakonito izabran konzul po drugi put, deset godina nakon svog prvog konzulata, kao što nalaže *lex Genucia*. A potom, posle tog drugog konzulata, nameravao je da bude stariji državnik, razumniji i delotvorniji od onog kolebljivog, plašljivog miša Cicerona. Da s vremena na vreme prihvati senatorsko zapovedništvo i vodi vojsku u službi Rima onako kako jedino Cezar može voditi vojsku. Ali da skonča vladajući svetom? To je bila tragedija dostojna Eshila ili Sofokla.

Cezar je izvan Rima uglavnom službovao na zapadnom kraju Našeg mora – u Španijama, u Galijama. Njegov rad na istoku ograničio se na provinciju Aziju i Kilikiju i nikad ga nije odveo u Siriju, Egipat ili u strašnu unutrašnjost Anadolije.

Od mestâ gde je boravio Kipar je bio najbliži Egiptu, godinama pre nego što ga je Katon prisajedinio; tada je Kiprom vladao Ptolemej Kiparski, mlađi brat ondašnjeg egipatskog vladara Ptolemeja Auleta. Na Kipru je Cezar uživao u naručju kćerke Mitridata Velikog i kupao se u morskoj peni iz koje je rođena njegova pramajka Venera/Afrodita. Starija sestra ove Mitridate bila je Kleopatra Trifena, prva žena kralja Ptolemeja Auleta od Egipta i majka sadašnje kraljice Kleopatre.

S Ptolemejom Auletom Cezar je imao posla dok je bio stariji konzul pre jedanaest godina i sada je na Auleta mislio s podsmehom i naklonošću. Aulet je očajnički želeo da mu Rim potvrdi položaj na egipatskom tronu, a hteo je i da ga imenuje za prijatelja i saveznika rimskog naroda. Cezar, stariji konzul, sa zadovoljstvom mu je ispunio oba zahteva u zamenu za šest hiljada talenata zlata. Od tog iznosa hiljadu talenata otišlo je Pompeju, hiljadu Marku Krasu, a preostale četiri hiljade omogućile su Cezaru da uradi ono za šta je Senat odbio da mu dâ novac – da unovači i opremi neophodni broj legija kako bi osvojio Galiju i zaustavio Germane.

O, Marko Krase! Kako je on žudeo za Egiptom! Smatrao ga je najbogatijom zemljom na svetu, preplavljenom zlatom i dragim kamenjem. Nezasito gladan bogatstva, Kras je bio rudnik podataka o Egiptu, koji je želeo da privije pod rimski skut. Osujetili su ga pripadnici osamnaest prvobitnih centurija, višeg sloja rimskog trgovačkog sveta, koji su odmah shvatili da će od prisajedinjenja Egipta korist imati Kras i samo Kras. Senat se mogao zavaravati da ima vlast nad rimskom upravom, ali ona je zapravo bila u rukama vitezova – poslovnih ljudi iz prvobitnih osamnaest centurija. Rim je pre svega bio privredno biće posvećeno poslovima u međunarodnim razmerama.

Stoga je na kraju Kras krenuo da svoje planine zlata i brda dragog kamenja pronade u Mesopotamiji i umro je u Kari. Kralj Parćana je i dalje posedovao sedam rimskih orlova, Krasu otetih kod Kare. Jednog dana, Cezar je znao, krenuće na Ekbatanu i otrgnuti ih iz ruku parćanskog kralja. A to bi značilo još jednu veliku promenu; ako bi Rim prisvojio Kraljevstvo Parćana, vladao bi i Istokom i Zapadom.

Udaljeni prizor svetlucave bele kule trgnuo ga je iz misli, pa ga je zaneto posmatrao dok mu se približavao sve više i više. Čuveni svetionik na Farosu, ostrvu koje je, okrenuto moru, ležalo naspram dve aleksandrijske luke. Sazdan od tri šestougona dela – svaki manjeg obima od prethodnog – obložen belim mermerom i visok trista stopa, svetionik je bio svetsko čudo. Na njegovom vrhu neprestano je gorela vatra čiji je odsjaj dopirao nadaleko i u svim pravcima zahvaljujući mudro razmeštenim pločama visoko uglačanog mermera, premda je za dana vatra bila jedva vidljiva. Cezar je pročitao sve o tome i znao je da iste te mermerne ploče vatru štite od vetrova, ali je goreo od želje da se popne uz šest stotina stepenika i *pogleda*.

„Dobar je dan za ulazak u Veliku luku“, rekao mu je kormilar, grčki pomorac koji je u Aleksandriji bio mnogo puta. „Lako ćemo videti oznake kanala, usidrene komade plute sleva obojene u crveno, a zdesna u žuto.“

Cezar je i to znao, ali je učtivo okrenuo glavu i posmatrao i slušao kormilara kao da sve to čuje prvi put.

„Kad se dolazi s mora, sleva nadesno su tri kanala, Stegan, Posejdej i Taur. Stegan je nazvan po stenama zvanim Veprova leđa što leže na kraju rta Lohije, gde su palate, Posejdej je tako nazvan zato što gleda tačno na Posejdonov hram, a Taur je

dobio ime po stenama Bikov rog koje se nalaze pored ostrva Farosa. Po olujnom vremenu, koje je ovde, srećom, retko, ne može se uploviti ni u jednu ni u drugu luku. Mi strani kormilari izbegavamo luku Eunost, gde su posvuda plićaci i peščani sprudovi. Kao što vidiš“, čavrljao je dalje pokazujući rukom, „miljama unaokolo ima podvodnih grebena i stena. Svetionik je blagodat za strane brodove, a kažu da je za njegovu gradnju utrošeno osam stotina talenata zlata.“

Cezar je legionarima dao da veslaju – bila je to dobra vežba i sprečavala je mrzovolju i raspoloženje za svađu. Nijedan rimski vojnik nije voleo da mu pod nogama nije *terra firma*, i skoro svi su se tokom čitavog putovanja trudili da preko ograde ne pogledaju u vodu. Ko zna šta vreba iz dubine?

Kormilar je odlučio da sve Cezarove lađe prođu Posejdejom budući da je tog dana upravo on bio najmirniji od tri kanala. Stojeći sam na pramcu, Cezar je upijao prizore. Raskoš boja, statua i dvokolica na zabatima građevina, blistavog belila, drveća i palmi; ali sve razočaravajuće ravno izuzev zelene kupe visoke dvesta stopa i kamenog polukruga na obali visokog tek toliko da bude *cavea* velikog pozorišta. Nekad je, znao je, to pozorište bilo tvrđava zvana Akron, što znači „kamen“.

Deo grada pozorištu sleva delovao je neuporedivo bogatije i veličanstvenije – Kraljevska četvrt, zaključio je; ogromna celina objedinjavala je palate na visokim postoljima u obliku plitkih stepenika, vrtove i male zasade palmi ili drugog drveća. Iza pozorišne tvrđave počinjali su pristani i skladišta što su pratili krivinu udesno do početka Heptastadiona, bezmalo milju dugog, belog mermernog nasipa koji ostrvo Faros povezuje s kopnom. Građen je iscela izuzev što su mu dva luka prolazila kroz središte, a svaki je bio dovoljno prostran da dopusti prolaz velikog broda između ove Velike luke i

zapadne luke Eunosta. Jesu li Pompejevi brodovi usidreni u Eunostu? Ni traga od njih na ovoj strani Heptastadiona.

Zbog ravnog zemljišta bilo je nemoguće proceniti dokle se Aleksandrija pruža iza obale, ali znao je da Aleksandrija, ako obuhvata i izgrađena naselja izvan starih zidina, ima tri miliona stanovnika i da je najveći grad na svetu. Rim je unutar Servijevih zidina imao milion žitelja, Antiohija više, ali ni jedan ni drugi grad nisu se mogli meriti s Aleksandrijom, gradom osnovanim pre nepunih trista godina.

Na obali se odjednom primetila užurbanost, a potom se pojavilo četrdesetak ratnih brodova, a na svakom naoružani ljudi. E baš lepo!, pomislio je Cezar. Iz mira u rat za četvrt sata. Neki od ratnih brodova bili su ogromne kvinkvereme s velikim bronzanim kljunovima što su sekli vodu pod krmom, neki kvadrireme i trireme i svi s kljunovima, ali otprilike polovina njih bila je mnogo manja i tek neznatno iznad površine vode da bi plovila pučinom – bila su to, pretpostavio je, carinska plovila koja su krstarila oblašću gde se nalazilo sedam ušća reke Nil. Nisu opazili nikog na svom putu na jug, ali to nije značilo da oštre oči na nekom visokom drvetu u Delti nisu uočile ovo rimsko brodovlje. Time se mogla objasniti ovakva spremnost.

Hmmm. Kakav odbor za doček. Cezar je naredio trubaču da odsvira znak da svi prionu na oružje, nakon čega je istaknut niz zastavica koje su zapovednicima njegovih brodova govorile da budu spremni i čekaju dalja naređenja. Naložio je slugi da mu odene *toga praetexta*, na proređenu svetloplavu kosu stavio *corona civica* i obuo tamnocrvene senatorske cipele sa srebrnim kopčama u obliku polumeseca koje su označavale visokog kurulskog magistrata. Spreman, stajao je na sredini broda pored otvora u ogradi i posmatrao kako se

brzo približava carinsko plovilo bez palube na čijoj je krmi stajao žestok čovek.

„Šta ti daje pravo da uđeš u Aleksandriju, Rimljanine?“, povikao je čovek čije se plovilo zaustavilo na daljini s koje su se mogli čuti.

„Pravo svakog čoveka koji dolazi u miru da kupi vodu i namirnice!“, uzviknuo je Cezar susprežući smeh.

„Na sedam milja zapadno od luke Eunost postoji izvor. Tamo ćeš naći vodu! Namirnica za prodaju nemamo, pa idi svojim putem, Rimljanine!“

„Bojim se da to ne mogu učiniti, dobri moj čoveče.“

„Da li želiš rat? Već si u brojčano nepovoljnom položaju, a ovo je tek desetina onoga što imamo!“

„Naratovao sam se, ali ako navaljuješ, ratovaću opet“, odgovorio je Cezar. „Lepu si predstavu pripremio, ali ima najmanje pedeset načina kako te mogu dokrajčiti a da ne upotrebim nijedan ratni brod. Ja sam Gaj Julije Cezar Diktator.“

Ratoborni čovek ugrize se za usnu. „U redu, ti se lično, ma ko da si, možeš iskrcati na obalu, ali tvoji brodovi ostaju ovde u luci, jasno?“

„Trebam mi čamac za dvadeset pet ljudi“, doviknu Cezar. „I bolje da dođe smesta, čoveče moj, inače će biti velike nevolje.“

Ukazao se osmeh; ratoborni je viknuo na svoje veslače i malo plovilo se udaljilo.

Publije Rufrije je stao Cezaru uz rame s vrlo zabrinutim izrazom na licu. „Izgleda da imaju mnogo mornara“, rekao je, „ali dalekovidi među nama ne mogu da uoče nijednog vojnika na obali osim nekoliko lepotana iza zida palate. Pretpostavljam da su kraljevska straža. Šta nameravaš, Cezare?“

„Idem na obalu sa svojim liktorima čamcem koji će mi poslati.“

„Dozvoli mi da spustim naše čamce i pošaljem i kojeg vojnika s tobom.“

„Nipošto“, uzvratilo je mirno Cezar. „Tvoja je dužnost da držiš brodove na okupu i paziš da im se ništa ne dogodi. I spreči da *ineptes* poput Tiberija Nerona sami sebi odseku nogu sopstvenim mačem.“

Uskoro potom je veliki čamac sa šesnaest veslača pristao uz Cezarov brod. Cezar je pogledom prelazio po odeći svojih liktora, koje je i dalje predvodio verni Fabije, dok su se prebacivali i zauzimali mesta u čamcu. Da, svaki mesingani ukras na širokim crnim kožnim pojasevima bio je sjajan i blistav, svaka tamnocrvena tunika čista i uredna, a sve tamnocrvene kožne *caligae* valjano pritegnutih uzica. U naručju su držali *fasces* nežnije i smernije nego što mačka nosi mačiče; ukršteni crveni kožni remeni stajali su tačno kako treba, a jednosekle sekire, po jedna u svežnju, zlokobno su blistale među trideset tri u crveno obojena pruta koliko ih je bilo u svakom svežnju. Zadovoljan, Cezar je s mladalačkom lakoćom uskočio u plovilo i lepo se smestio na krmi.

Čamac se uputio ka nasipu pored pozorišta, ali izvan zidina Kraljevske četvrti. Tu su se okupili naizgled obični građani koji su mahali pesnicama i pretnje smrću dovikivali na grčkom s makedonskim naglaskom. Kad je čamac privezan i liktori izadoše, građani su malo ustuknuli, očigledno iznenađeni takvim mirom, takvim tuđinskim ali zadivljujućim sjajem. Pošto su se njegova dvadeset četvorica liktora postrojili u vrstu od dvanaest parova, Cezar je bez napora izašao iz čamca, pa stao da žurno namesti nabore svoje toge. Podignutih obrva, nadmeno je posmatrao svetinu iz koje su još dopirali povici i pretnje smrću.

„Ko je ovde glavni?“, upitao je.

Niko, činilo se.

„Idemo, Fabije, idemo!“

Liktori su krenuli kroz svetinu, a Cezar je lagano išao za njima. Napadaju samo rečima, pomislio je, smešeći se hladno i desno i levo. Zanimljivo. Govorkanja su tačna, Aleksandrijani ne vole Rimljane. *Gde je Pompej Magnus?*

Lepa kapija u zidinama Kraljevske četvrti, bočnih strana spojenih četvrtastim nadvratnikom, bila je izdašno pozlaćena i ukrašena raznobojnim, čudnim prikazima i znakovima u jednoj ravni. Odatle se nije moglo dalje jer je tu stajala kraljevska straža. Rufrije je bio u pravu, veoma lepo izgledaju u lakim oklopima grčkih hoplita sačinjenim od lana i našivenih srebrnih metalnih pločica, u gizdavim purpurnim tunikama, visokim smeđim čizmama i srebrnim kacigama sa štitnikom za nos i purpurnim perjanicama od konjske dlake. Takođe su delovali, pomislio je Cezar, čiju su radoznalost pobudili, kao da znaju kako da se ponašaju u tuči pre nego u bici. S obzirom na istoriju kraljevske kuće Ptolemeja, verovatno je tako. Napolju je aleksandrijska rulja uvek spremno čekala da jednog Ptolemeja zameni drugim, ma kojeg pola da je.

„Stani!“, kazao je starešina s rukom na balčaku mača.

Cezar je prišao kroz prolaz koji su mu napravili liktori i poslušno stao. „Želeo bih da vidim kralja i kraljicu“, reče.

„E pa ne možeš da vidiš kralja i kraljicu, Rimljanine, i tačka. Sad se vrati na svoj brod i plovi dalje.“

„Kaži njihovim kraljevskim veličanstvima da sam ja Gaj Julije Cezar.“

Starešina ispusti nepristojan zvuk. „Ha, ha, ha! Ako si ti Cezar, ja sam boginja Tauret, ženka Nilskog Konja!“, podsmehnuo se.

„Ne bi trebalo da uzalud pominješ imena svojih bogova.“

Treptaj. „Ja nisam prljavi Egipćanin, ja sam Aleksandrijanin! Moj bog je Serapis. A sad hajde, idi!“

„Ja jesam Cezar.“

„Cezar je u Maloj Aziji ili u Anadoliji ili već negde.“

„Cezar je u Aleksandriji i vrlo učtivo moli da vidi kralja i kraljicu.“

„Hmm... ne verujem ti.“

„Hmm... bolje veruj, starešino, inače će se sav bes Rima obrušiti na Aleksandriju a ti ćeš ostati bez posla. A i kralj i kraljica. Pogledaj moje liktore, budalo! Ako umeš da brojiš, prebroj ih, budalo! Dvadeset četvorica, je li tako? A pred kojim rimskim kurulskim magistratom idu dvadeset četiri liktora? Samo pred jednim – pred diktatorom. A sad me pusti da prođem i otprati me u kraljevsku prostoriju za prijem“, kazao je učtivo Cezar.

Iza svih praznih pretnji krio se strah starešine. U kakvom se položaju našao! Niko bolje od njega nije znao da u palati nema nikog ko bi trebalo da bude u palati – ni kralja, ni kraljice, ni kraljevskog namesnika. Nikog živog i ovlašćenog da primi ovog uobraženog Rimljanina koji zaista ima dvadeset četiri liktora. Da li bi on mogao biti Cezar? Sigurno ne bi! Zašto bi Cezar od svih mesta bio baš u Aleksandriji? A ipak, tu je sasvim sigurno stajao Rimljanin s dvadeset četvoricom liktora, odeven u smešni, purpustom obrubljen beli prekrivač, s nekakvim lišćem na glavi i običnim valjkom od slonovače koji mu je počivao na obnaženoj desnoj podlaktici između skupljene šake i prevoja lakta. Nema mača, nema oklopa, nigde nijednog vojnika na vidiku.

Makedonsko poreklo i bogat otac starešini jesu kupili položaj, ali uz to nije dobio i pamet. Ipak, ipak – obliznuo je usne. „U redu, Rimljanine, idemo u prostoriju za prijem“, uzdahnuo je. „Samo ne znam šta ćeš kad stigneš tamo, jer kod kuće nema nikog.“

„Zaista?“, upitao je Cezar krenuvši ponovo za liktorima, što je starešinu primoralo da pošalje čoveka, koji potrča napred da im pokaže put. „Gde su svi?“

„U Peluziju.“

„Dobro.“

Mada je bilo leto, dan je bio savršen; niska vlažnost, prijatan vetrić hladio je čelo poput melema i sa sobom donosio nagoveštaj mirisa s divnog rascvetalog drveća, podno kojeg su se njihali zvonasti cvetovi nekakve neobične biljke. Pločnik od svetlosivog mermera, s ponekom smeđom šarom, bio je uglačan kao ogledalo – klizav poput leda kad pada kiša. Pada li uopšte kiša u Aleksandriji? Možda i ne pada.

„Divni vremenski uslovi“, primetio je.

„Najbolji na svetu“, rekao je starešina, uveren u to.

„Jesam li ja prvi Rimljanin koga si ovde video u poslednje vreme?“

„Svakako prvi koji je objavio da je na višem položaju od guvernera. Poslednji put su nam Rimljani bili kad je prošle godine Gnej Pompej ovamo došao da kraljici otme ratne brodove i žito.“ Prisećajući se, nasmejao se. „Neuljudan mladić, nije prihvatao 'ne' kao odgovor premda mu je njeno veličanstvo reklo da u zemlji vlada oskudica. O kako ga je nasamarila! Šezdeset teretnih brodova napunila je datulama.“

„Datulama?“

„Datulama. Otplovio je misleći da su potpalublja puna žita.“

„O, bogovi, siroti mladi Gnej Pompej. Pretpostavljam da mu otac nije bio nimalo zadovoljan, mada Lentul Krus možda i jeste. Epikurejci vole uzbuđenje koje donosi novi ukus.“

Prostorija za prijem bila je u zasebnoj zgradi, ako je suditi po veličini; možda predvorje-dva da izaslanici u poseti mogu da se odmore, ali svakako ne i da tu žive. Bilo je to isto mesto gde je primljen i Gnej Pompej – ogromna ogoljena dvorana